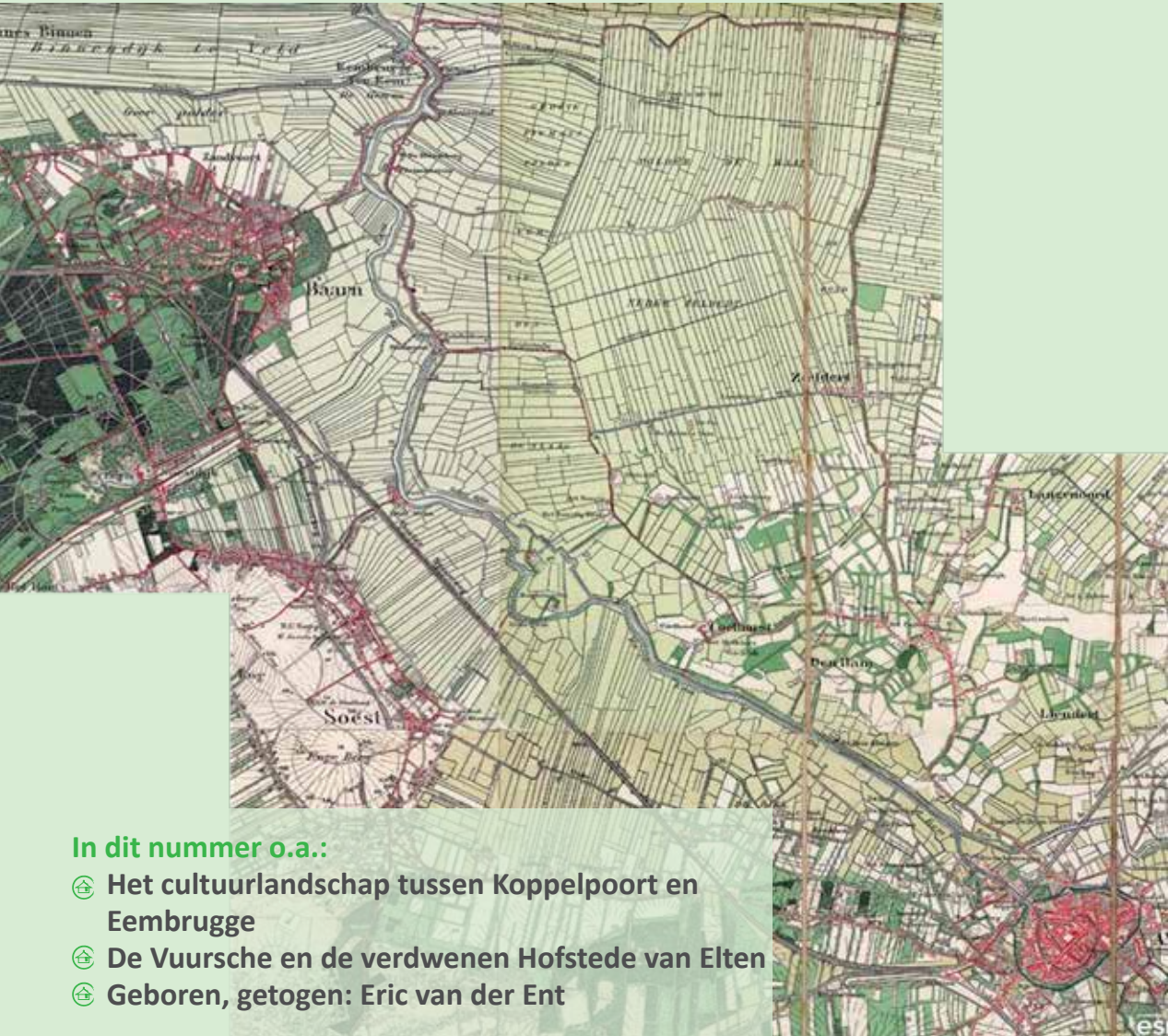
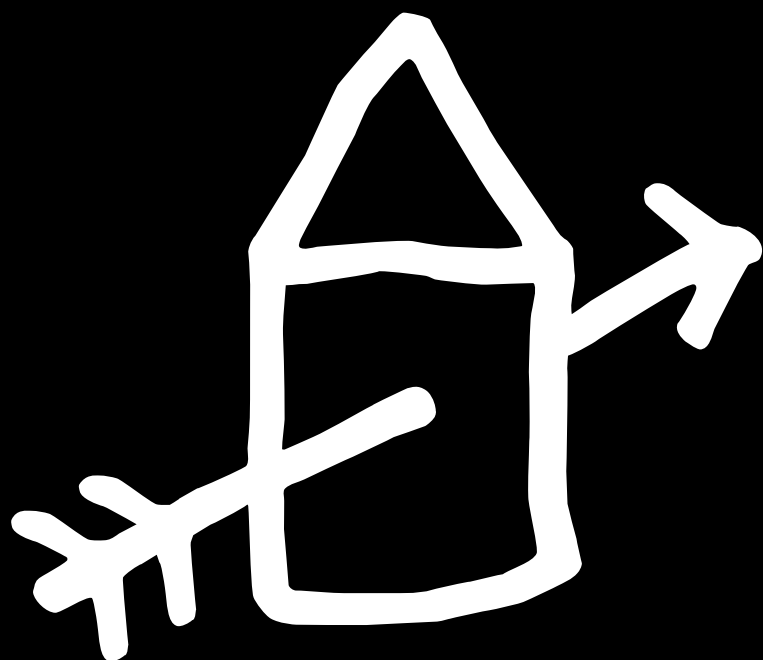

Baerne

In dit nummer o.a.:

- 📍 Het cultuurlandschap tussen Koppelpoort en Eembrugge
- 📍 De Vuursche en de verdwenen Hofstede van Elten
- 📍 Geboren, getogen: Eric van der Ent

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

Baerne

VAN DE VOORZITTER

Het coronavirus heeft de nodige impact gehad op onze vereniging. Gelukkig is eindelijk de tijd aangebroken dat er weer meer kan en hopelijk gooit de Delta-variant geen roet in het eten. Zo hebben de bestuursleden op 6 juli jl. sinds lange tijd weer in elkaars fysieke aanwezigheid kunnen vergaderen. Naast de mededelingen uit de werkgroepen hebben we gesproken over de herstart in het post-corona tijdperk. We willen dit najaar een begin maken met een actualisatie van het meerjarenbeleidsplan. Mocht u hierover ideeën hebben en met ons mee willen denken, dan kunt u zich hiervoor aanmelden bij onze secretaris. Ook willen we starten met een ledenwerfcampagne. Als ambassadeur van onze vereniging is uw hulp daarbij welkom.

Verheugend is het dat de Oudheidkamer weer open is voor bezoek en onderzoek. Uiteraard gelden wel de gebruikelijke restricties, zoals de anderhalve meter afstand houden en het ontsmetten van uw handen bij binnenkomst. En uiteraard blijft u bij gezondheidsklachten thuis. De tentoonstelling '125 jaar Baarnsche Courant' loopt door tot het eind van dit jaar. Als u deze tentoonstelling nog niet hebt kunnen bezoeken, dan kan ik deze van harte aanbevelen! Op de homepage van onze website vindt u een promotiefilmpje om alvast een indruk te krijgen.

Een ander verheugend bericht is dat de redactie van de *Baerne* een nieuw redactielid heeft gevonden: Mariette van Oosterwijk Bruyn. Ze woont sinds maart jl. in Baarn en heeft gewerkt in het onderwijs en in de automatisering. Recent heeft ze de cursus Erfgoed en Monumentenzorg bij de HU en de master landschapsgeschiedenis bij de RuG gedaan.

In dit nummer vindt u al een artikel van haar hand.

Het lezingenprogramma voor dit najaar staat op het moment dat ik dit schrijf (eind juli) nog niet vast, maar we zullen ze ruim op tijd aankondigen door middel van nieuwsbrieven, Facebook en onze website. Het Cultureel Festival vindt dit jaar plaats op zaterdag 4 september, zij het in een gewijzigde opzet, namelijk als een Open Deuren Route. Wij staan voor de bibliotheek met een stand en als corona het toestaat, onder de bibliotheek de Oudheidkamer bezoeken.

De Algemene ledenvergadering vindt plaats op dinsdagavond 9 november a.s. om 20.00 u in de Herberg van Paulus. Ik hoop velen van u dan te mogen begroeten! U kunt zich aanmelden bij onze secretaris.

Tot slot wens ik u veel leesplezier toe bij het lezen van de *Baerne*!

U allen hartelijk groetend,

Jan Baerends

INHOUD

Van de voorzitter	65
Het cultuurlandschap tussen Koppelpoort en Eembrugge	66
De Vuursche en de verdwenen Hofstede van Elten	76
Geboren, getogen: Eric van der Ent	88
Aanwinsten 2e kwartaal 2021	95
Colofon/agenda	96

Foto omslag: De Eem van Amersfoort tot Eembrugge op de 'Bonnebladen'.

HET CULTUURLANDSCHAP TUSSEN KOPPELPOORT EN EEMBRUGGE

De Eem is een rivier in de provincie Utrecht die vanuit Amersfoort eerst naar het noordwesten en daarna naar het noorden stroomt. Zij is in totaal 18 km lang en krijgt water aangeleverd uit het gebied ten zuiden van Amersfoort, de Gelderse Vallei, en uit de gebieden langs de rivier waar een aantal gemalen er voor zorgt dat het daar droog blijft. Als je een boottocht maakt over de Eem of een fietstocht erlangs, zie je in de strook direct langs het water vooral veel weilanden. Langs de zuidelijke en westelijke oever doemt in de verte een hoger liggende begroeiing op, met de eng en de bebouwing van Soest. Nieuwbouwwijken van Baarn liggen dichtbij, met een smalle strook groen land tussen bebouwing en de dijk langs de rivier. Langs de noordelijke oever, komend vanuit Amersfoort, zie je een dijk die op enkele plaatsen lijkt te ontbreken, daar is het terrein langs de rivier hoger, met af en toe een boerderij pal aan de rivier. Verder naar het noorden maakt het afwisselende landschap plaats voor uitgestrekte vlakke weilanden.

Stap voor stap werd het land door de mens ontgonnen, gestimuleerd door de noodzaak om in de levensbehoefte te voorzien, geremd door het terrein en geholpen door technologische ontwikkelingen. Hoe dat is gegaan gaan we bekijken aan de hand van verschillende kaarten: de kadastrale kaart uit 1832, de Bonnekaart uit 1900 en de topografische kaart van 2015.

door Mariette van Oosterwijk Bruyn

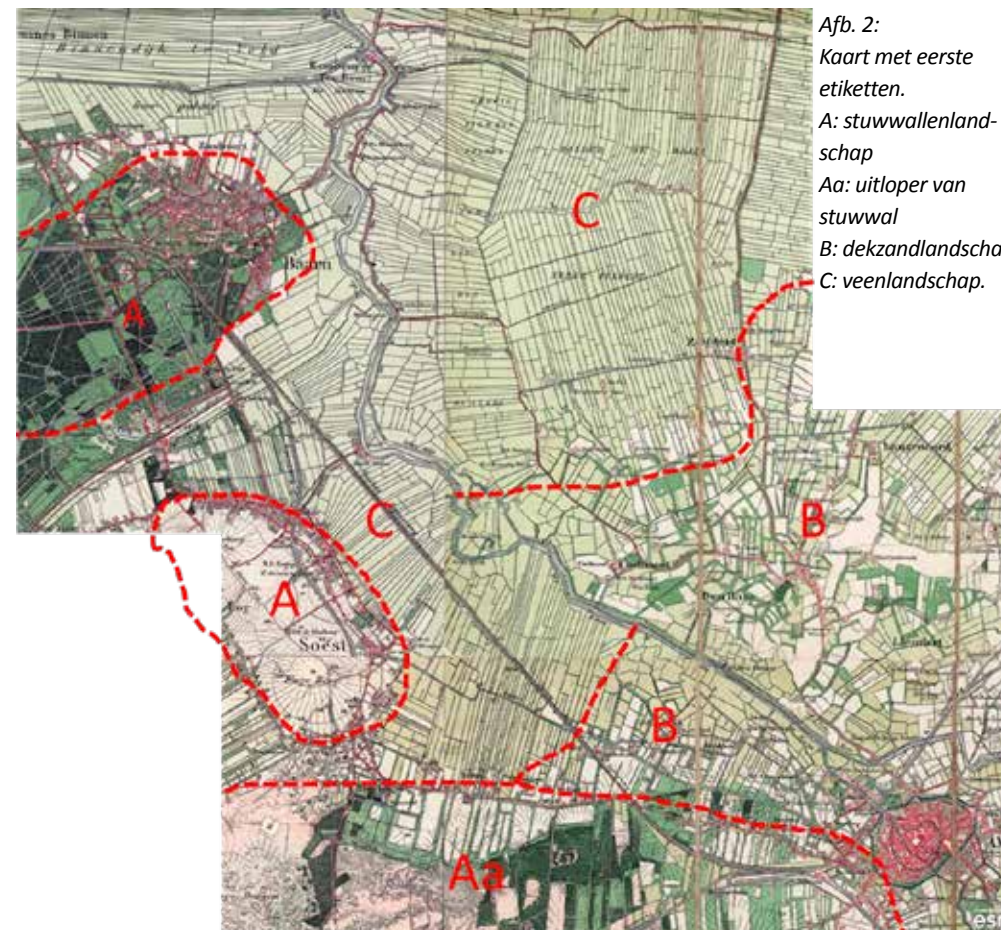
Op het eerste gezicht: de kaart uit 1900

We beginnen met de situatie van 1900, en maken gebruik van de Bonnebladen beschikbaar op www.topotijdreis.nl. De gekozen kaart heet officieel de 'Chromotopografische kaart des Rijks' en heeft een schaal van 1:25.000. Hij is voor heel Nederland uitgegeven tussen 1866 en 1951, in verschillende edities.

Op Afb. 1 (omslag) ligt rechtsonder de stad Amersfoort en midden boven Eembrugge, daartussen loopt het hier besproken deel van de Eem. Ten westen van de Eem liggen Baarn met Soestdijk en Soest. Ten oosten van de Eem liggen Liendert, Den Ham en Coelhorst, die nu bij de wijk Hoogland van de gemeente Amersfoort horen. Twee andere dorpen op de

kaart zijn Zeldert en Eembrugge (of Ter Eem). De spoorlijn Amsterdam-Amersfoort doorsnijdt het gebied van zuidoost naar noordwest. Amersfoort is herkenbaar als een stad met zijn cirkelvormig centrum. Soest ligt als een lint om de eng heen en in Baarn ligt de bebouwing vrij dicht bij elkaar. De bebouwing van Liendert, Den Ham en Coelhorst ligt daarentegen juist verspreid. Zeldert ligt keurig langs een weg en Eembrugge geeft, zo zegt de naam al, aan waar de brug over de Eem ligt.

Tussen de dorpen en langs de Eem vallen verschillende kleuren en lijnen op. Ten noorden van Amersfoort is het wat rommelig en wisselt wit, licht- en donkergroen elkaar op de kaart

Afb. 2:
Kaart met eerste
etiketten.
A: stuwwallenland-
schap
Aa: uitloper van
stuwwal
B: dekszandlandschap
C: veenlandschap.

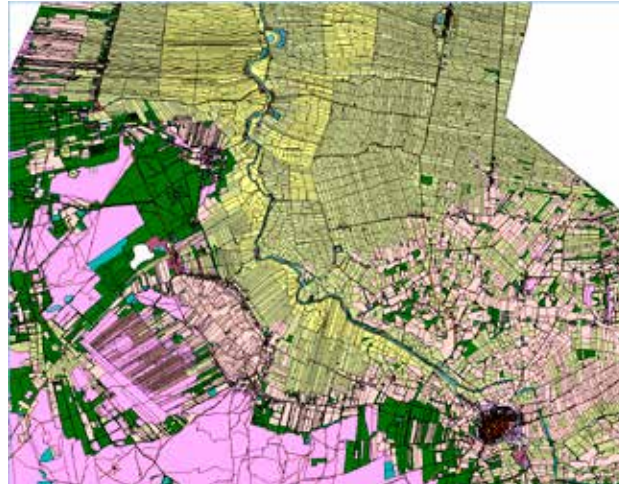
af. Dit zijn percelen met 'blokverkaveling' en akkerbouw tussen weilanden en een enkel perceel met bos. Meer stroomafwaarts zien we een strakker patroon met langgerekte, lichtgroengekleurde percelen die als grasland in gebruik zijn. Op de eng van Soest ligt akkerland, terwijl ten zuidwesten van Baarn uitgestrekte bossen met lange rechte lanen zijn te vinden.

De wordingsgeschiedenis van het gebied: ijstijden en veenvorming; ontginning

Om het landschap beter te kunnen begrijpen is het nodig iets te vertellen over de wordingsgeschiedenis. In de voorlaatste ijstijd, het Saalien, was de ijsmassa vanuit Scandinavië over de noordelijke helft van Nederland geschoven. Dat schuivende ijs heeft op verschillende plaatsen de bodem opgestuwd waar-

door stuwwallen zijn ontstaan. In het gebied van de Eem zijn op deze manier de hoogtes ontstaan waar Soest omheen ligt en Baarn tegenaan is gebouwd. Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien, werden dekzanden afgezet. Die vinden we terug in het gebied waar Liendert, Den Ham en Coelhorst zijn ontstaan. Tijdens de laatste geologische periode, het Holoceen, vormde zich een dikke veenlaag in het door het ijs leeggeschoven bekken van de Eem.

Afb. 3: Kaart met percelen en grondgebruik aan de hand van de kadastrale gegevens verzameld tussen 1811 en 1832.

Het gebied op de Bonnebladen (ca. 1900)

Nu kunnen de eerste etiketten al geplakt worden: In het bestudeerde gebied vinden we dus stuwwallenlandschap, dekzandlandschap en veenlandschap, op Afb. 2 aangegeven met A (stuwwallenlandschap), B (dekzandlandschap), en C (veenlandschap). Om een bestaan te kunnen opbouwen en zich te vestigen koos de mens een plek op de grens tussen hoog en laag, waar de bodems geschikt voor akkerland en geschikt als weidegrond dicht bij elkaar beschikbaar waren. Dat was langs de rand van een stuwwal en in het dekzandgebied. Baarn en Soest zijn ontstaan langs de rand van stuwwallen en de verspreide bewoning van Liendert, Den Ham en Coelhorst is ontstaan op het dekzand. In alle gevallen had de mens een stuk grond ontgonnen voor akkerbouw en was er hooi- en weiland in de buurt voor het vee. Het veenlandschap leende zich in de zomer - daar waar het droog genoeg was - voor gebruik als weiland, en anders voor gebruik als hooiland.

Afb. 4: Soest omstreeks 1900.

Afb. 5: Soest (kadastrer 1811-1832).

De kadastrale gegevens uit 1832

Tussen 1811 en 1832 zijn voor het eerst alle gegevens van het onroerend goed (gebouwd en ongebouwd) voor heel Nederland op een gestandaardiseerde manier vastgelegd en ook de waarde bepaald. Dit is begonnen in de Franse Tijd toen Napoleon op een gestandaardiseerde wijze belastingen wilde gaan heffen. Van alle gemeenten zijn kaarten, minuutplannen gemaakt met percelen en gebouwen. In OATs (oorspronkelijk aanwijzende tafels) is vastgelegd wie de eigenaren zijn, wat het gebruik en wat de waarde is.

Deze informatie is uitgegeven in de vorm van kadastrale atlanten. Op www.hisgis.nl is onder andere van de provincie Utrecht deze informatie in een digitale kaart verwerkt (zie Afb. 3).

Op deze kaart is dezelfde structuur te zien als op de vorige afbeelding: blokverkeveling met verspreide bewoning, dorpen op de gradiënten en weidegebied. Vanwege dit beeld en de details die op deze manier zichtbaar zijn gemaakt leveren deze kaarten in één oogopslag

een mooi beeld van het gebruik van een gebied. Om het beeld verder te verduidelijken zijn hieronder voor de verschillende dorpen detailkaartjes opgenomen.

Soest

De bebouwing van het dorp Soest ligt als een lint tussen het lager gelegen weiland en het hoger gelegen akkerland, langs de rand van de stuwwal die als een geïsoleerde heuvel in het landschap ligt. Het dorp is een voorbeeld van een esdorp. De boeren hadden een gemengd bedrijf en beschikten over wei- en hooilanden voor het vee en akkergrond voor landbouwgewassen. Op de kaart uit 1900 is een aantal schaapskooien te zien (aangeduid met SK). De kuddes graasden op de in het zuiden en westen gelegen heidegronden en op de nog niet ontgonnen veengronden.

Op de eng vond akkerbouw plaats op kleine percelen. Deze percelen zijn goed te zien op de kadastrale kaart van 1832; op de kaart van 1900 zijn ze weggelaten omdat het voor het, vooral militaire, doel van die kaart niet noodzakelijk was om de verschillende percelen te kunnen herkennen. Hetzelfde geldt voor het heide- en veengebied ten westen van Soest. Op de 1900-kaart zijn daar geen percelen ingetekend, terwijl ze op de kadastrale kaart juist wel aanwezig zijn.

Op de eng vond akkerbouw plaats op kleine percelen. Deze percelen zijn goed te zien op de kadastrale kaart van 1832; op de kaart van 1900 zijn ze weggelaten omdat het voor het, vooral militaire, doel van die kaart niet noodzakelijk was om de verschillende percelen te kunnen herkennen. Hetzelfde geldt voor het heide- en veengebied ten westen van Soest. Op de 1900-kaart zijn daar geen percelen ingetekend, terwijl ze op de kadastrale kaart juist wel aanwezig zijn.

Baarn

Een groot oppervlak in Baarn is ingenomen door bos dat in de 17e eeuw werd aangelegd in het veengebied. Dat bos hoorde bij hofstede De Eult en jachtslot Soestdijk. Zowel op de kadastrale kaart uit 1832 als op de kaart uit

Afb. 6: Baarn omstreeks 1900.

1900 zijn die uitgestrekte bossen met hun rechte lanen goed te zien.

Verder heeft Baarn net als Soest weidegrond en hooilanden langs de Eem en bouwlanden op de wat hoger gelegen gronden. De bebouwing van Baarn ligt aaneengesloten, rond een brink met een kerk en wegen in de verschillende richtingen. Het bouwland van Baarn ligt, op de kaart van 1832, aan de noordkant van het dorp en ten westen van de brink. Het bouwland areaal is in 1900 veel kleiner geworden.

Afb. 7: De kadastrale kaart van Baarn (1832).

In 1900 doorsnijdt een spoorlijn met een gegraven ravijn het gebied. De komst van de trein en de verkoop van grond aan projectontwikkelaars *avant la lettre* maakte dat er door rijke stedelingen villa's gebouwd werden. Deze zijn goed te zien als rode stipjes op de kaart. Tevens is te zien hoe het dorp is gegroeid tussen het moment waarop de kadastrale kaart werd gemaakt en het maken van de topografische kaart van 1900. In diezelfde pe-

riode is het heidegebied bebost. Een typering van Baarn in 1900 zou kunnen zijn: dorp met villawijken in parklandschap en aan de rand van veengebied.

Hoogland (Liendert, Den Ham en Coelhorst)

Het derde type landschap bevindt zich ten noorden van de Eem. De blokverkaveling in het dekzandlandschap is op de beide kaarten uit 1832 en 1900 goed te herkennen. De percelen weiland en bouwland wisselen elkaar af, de boerderijen liggen verspreid in het gebied en de wegen slingeren zich tussen de percelen door. Als een naam van een boerderij op -horst eindigt, duidt dat erop dat die boerderij is gebouwd op een hogere plek: Coelhorst en, buiten de kaart: Hoogerhorst. Deze laatste boerderij ligt pal aan de Eem, zo hoog dat een dijk daar niet nodig is.

Zeldert

Noordelijker langs de oostoever van de Eem is het land, net als aan de westkant ervan, in smalle stroken verkaveld. Het is ontstaan

Afb. 8: Liendert, Den Ham en Coelhorst omstreeks 1900.

door parallel lopende sloten te graven voor de ontwatering van het veen. Het is veenweidegebied dat door zijn ontstaan 'veenontginingslandschap' genoemd kan worden. Wat opvalt is het verschil in richting van de percelen. Bij de rivier en verder naar het noorden zijn de percelen oost-west georiënteerd terwijl meer oostelijk een gebied ligt waar sprake is van een noord-zuid oriëntatie van de percelen. Telkens heeft de ontginning plaatsgevonden vanaf een kopse kant. Zo is het gebied dicht bij de Eem vanaf de rivier ontgonnen en zijn de noord-zuid-percelen vanaf een oost-west lopende weg ontgonnen.

In dit landschap is er geen bouwland, maar alleen grasland. Op de kadastrale

kaart uit 1832 is het verschil in gebruik tussen weiland, op de drogere en iets hoger gelegen gronden, en hooiland op de nattere en iets lager gelegen gronden te zien.

Het bijzondere van de kadastrale kaart (Afb. 11) is dat het onderscheid tussen hooiland en weiland is aangegeven met een verschil in kleur, want het had voor de belastingen een verschil in waarde. Het hooiland was natter en niet geschikt voor het weiden van het vee. Er zal steeds sprake zijn geweest van kleine maar wel belangrijke verschillen in de grondwaterstand waardoor er geweid kon worden of juist gehooid werd.

1900 en 2015 met elkaar vergeleken

Tot slot kijken we naar de veranderingen die tussen 1900 en 2015 hebben plaatsgevo-

Afb. 9: De kadastrale kaart van Liendert, Den Ham en Coelhorst (1832).

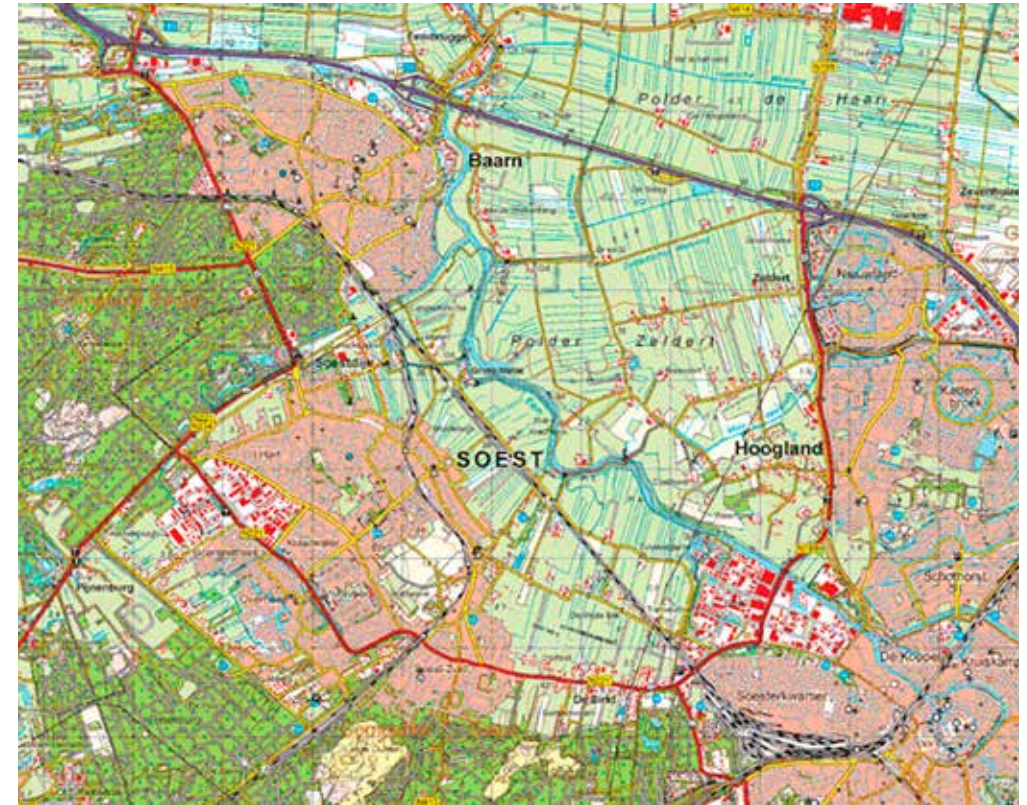
Afb. 10: De polder ten oosten van de Eem omstreeks 1900.

den. Dwars door de polder loopt nu een autosnelweg, de A1 die vanuit Amsterdam via Hoevelaken naar het oosten loopt. Doorgaande wegen volgen niet meer het landschap maar zijn rechtgetrokken voor een vlotte doorstroming van het verkeer. Ook de loop van de Eem zelf heeft verscheidene aanpassingen ondergaan voor een betere bevaarbaarheid.

In de polder heeft een ruilverkaveling plaatsgevonden waarbij niet alle klein-schaligheid is verdwenen, maar die wel tot een meer rechtlijnige indeling heeft geleid. De verschillende dorpen hebben zich sterk uitgebreid. Een groot deel van de eng van Soest is bebouwd,

Afb. 11: De kadastrale kaart van de polders ten oosten van de Eem (1832).

Afb. 12: De Eem in 2015.

het veengebied in het zuidwesten is verdwenen en opgegaan in een woonwijk. De heidegronden zijn grotendeels bebost geraakt op een enkel stuifzandgebiedje na. Baarn heeft een deel van de Eemvallei volgebouwd. Er is nog een smal strookje onbebouwd grasland over langs de Eem. Een deel van Liendert en Den Ham is opgenomen in de stedelijke bebouwing van Amersfoort.

Wel gebleven is het open karakter van het Eemland, een stukje kampenlandschap - individuele, blokvormige ontginningen, die zijn

omgeven door heggen of houtwallen - bij Coelhorst, een deel van de eng van Soest, en de bossen met parkaanleg bij Baarn waardoor het landschap van 1900 hier en daar nog herkenbaar is.

Beeld

Afkomstig van www.topotijdreis.nl.

Juwelier van Doorm

Brinkstraat 14-16 Baarn Tel: 035-5413107

- Maurice Lacroix
- Bruno Söhnle
- Seiko
- Pulsar
- Breil
- Danish Design
- Tommy Hilfiger
- Zinzi
- Rosa di Luca

SCHILDERSBEDRIJF

NACHTEGAALLAAN 43 - 3741 WT BAARN

ZANDVOORTWEG 1A
3741 BA BAARN
TELEFOON: 035 541 2063

Welkom bij Eethuys-Cafe "De Generaal"

Eethuys-Cafe "De Generaal" is gesitueerd in het stijlvolle monumentale pand uit 1870 dat in haar oorspronkelijke functie jarenlang dienst heeft gedaan als station Baarn, inclusief wachtkamer voor de Koninklijke familie. Het restaurant grenst aan het populaire wandel- en fietsgebied het Baarnsche Bos en is gemakkelijk bereikbaar met de trein of de auto (parkeren gratis).

Dagelijks geopend

Eethuys-Cafe "De Generaal" is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. De keuken is vanaf 12:00 uur geopend, waarna het ook mogelijk is om uit de zeer gevarieerde menukaart te bestellen.

Groot terras

Het restaurant beschikt over twee ruime zalen en een groot terras. In de zomer is het mogelijk, zolang het weer het toelaat, om buiten te dineren. Reserveren is niet noodzakelijk maar wordt echter wel aangeraden.

Wij staan u gaarne telefonisch te woord voor verdere vragen of reserveringen Eethuys-Cafe "De Generaal", Lt. Generaal van Heutszlaan 5, 3743 JL Baarn - Tel: (035) 5421784.

DE VUURSICHE EN DE VERDWENEN HOFSTEDE VAN ELTEN

16e-EEUWSE KAARTEN EN EEN GETUIGENIS UIT 1449

In juni 2021 werd Yankel Kobalowitz' stellige claim, de locatie van de eeuwenlang gezochte Hofstede van Elten te hebben ontdekt bij de camping De Zeven Linden, breed uitgemeten in de regionale pers.¹ Hij baseert deze claim volgens de auteur vooral op een misinterpretatie van de ligging van het Gooierbos, de Vossenbergh en een tekst uit 1449.

In het Nationaal Archief bevinden zich twee 16e-eeuwse manuscriptkaarten betreffende de heerlijkheid De Vuursche. In 2014 heeft de auteur beide kaarten op onderbouwde wijze kunnen relateren aan een recente topografische kaart.² Op grond daarvan is met de oudste kaart (kaart 1) ook de daarop genoemde Vossenbergh te lokaliseren in De Stulp. Dat gegeven, een getuigenis uit 1449 en andere historische informatie duiden erop dat een plaats in of bij de dorpskom van Lage Vuursche eerder aannemelijk is.

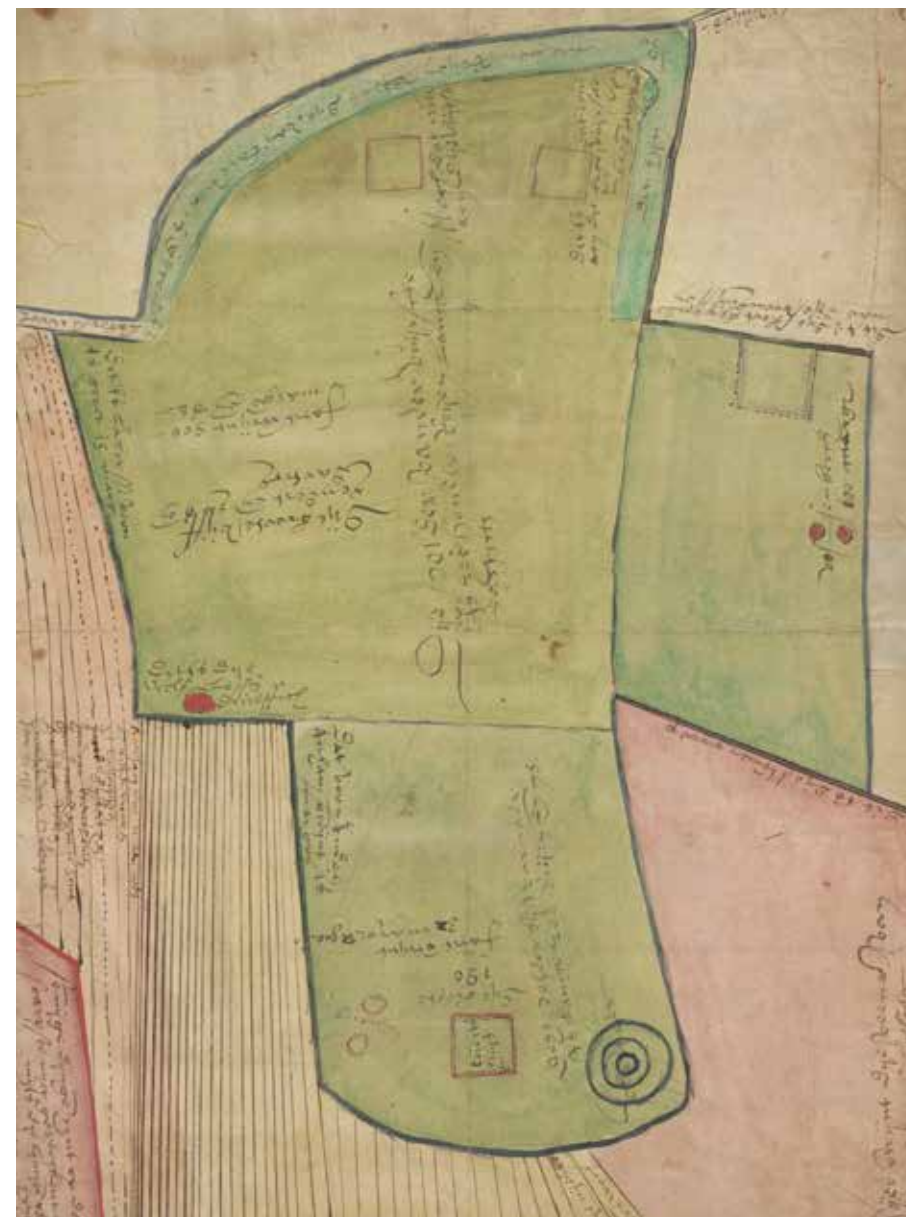
door Jaap Groeneveld

De twee kaarten van De Vuursche

De heerlijkheid De Vuursche kent een lange geschiedenis die samenloopt met de Utrechtse familie Van Drakenburg. Werner (of Warnaer e.d.) van Drakenburg, schout van de stad Utrecht, verwierf in 1359 voor 28 jaar een stuk land op De Vuursche in pacht van het kapittel van Sint Jan. Hij mocht er van alles doen, behalve *die groote boomen die daar inne staan bij der Oude Hofsteede* rooien. De plaats daarvan is onbekend. Hoe het kapittel van Sint Jan aan De Vuursche is gekomen en of die ooit onderdeel was van het bezit van de Vrouwen van Elten blijft in nevelen gehuld.³ In 1387 werd deze pacht omgezet in erfpacht en de belening met het hoge en lage gerecht. In 1360 beleende bisschop Jan van Arkel Werner met een stuk veen ten westen van het Vrouwenklooster van Oostbroek (De Bilt), dat in 1362 *Waernaers veene* werd genoemd.

Blijkbaar had hij net buiten dit gebied, op dat van het Vrouwenklooster, al een hofstede 'opgetimmerd'. In 1362 werd Werner daarom door de bisschop nog beleend met een *stucke veens onder Vuersen*, 7 morgen grond van de Vrouwen, waarop zijn hofstede al stond.⁴ Op kaarten 2 en 3 staan die 7 morgen als een rood vak bij Warnaers Hofstede aangegeven, ruwweg de tuin van kasteel Drakenstein. Op kaart 2 staat daarbij: *vij [7] morgen Claes van Zijlen*, die we nog zullen tegenkomen.

We slaan korthedshalve de latere wederwaardigheden van de familie Van Drakenburg over. Johan van Culemborg van Renswoude (1495-1558), ridder en óók schout van Utrecht, werd in 1546 beleend met De Vuursche.⁵ Zijn weduwe, Agatha van Alkemade (ca. 1505-1573), droeg deze heerlijkheid in 1563 over aan hun dochter Johanna die Vrouwe van De Vuursche werd. Daarmee kwam deze heerlijkheid onder

Kaart 1: Ongedateerde 16e-eeuwse kaart van De Vuursche en omgeving, (coll. Nationaal Archief, 4.VTH-3018).

het gezag van haar man Karel van Bourgondië (1520-1581).

In 1570 schonk Josine van Drakenburg het goed Drakenstein met de 7 morgen aan haar zoon Nicolaas (of Claes) van Zuijlen van de Haar (1540-1602), die het een jaar later verkocht aan Karel van Bourgondië. Na diens overlijden in 1581 erfde zijn tweede zoon Jan de goederen Drakenstein en De Vuursche, waarmee hij in 1597 opnieuw werd beleend.⁶ Daarmee zijn we aangeland in het jaar van de gedateerde manuscriptkaart uit 1597 (kaart 2), die wellicht toen is gemaakt om de grenzen van de heerlijkheid te beschrijven.

Om soortgelijke redenen zou Johan van Culemborg in of na 1546 een kaart hebben kunnen laten maken (kaart 1) – natuurlijk zonder de 7 morgen – waarop hij alle zaken aangaf in verband met zijn heerlijke rechten, inclusief de jurisdictie. Ook speelde toen de nasleep van de grenskwesties, want zeer tegen zijn zin lag zijn heerlijkheid grotendeels in Holland (zie *Limiet 1535* op kaart 3). Ik ga ervan uit dat kaart 1 van omstreeks 1550 dateert (1546-1558). Deze kaart nemen we door op details per gebiedsdeel.

Wat zien we op de kaarten?

De contouren op de beide schematische manuscriptkaarten (kaarten 1 en 2) geven in wezen hetzelfde gebied weer. Diverse markante punten en objecten zijn te herkennen op een hedendaagse topografische kaart (kaart 3). De oude kaarten zijn niet op schaal en ze laten zich dan ook niet één op één op een topografische kaart projecteren. De belangrijke diagonale ankerpunten zijn: *Warnaers Hofstede*, op beide aangegeven met de concentrische cirkels⁷; schuin daar

tegenover in de andere hoek *Lapersweg*.

De voormalige Utrechtseweg, nu de Zeven Lindenweg, laat zich herkennen in de rode lijn op kaart 2, die overloopt in de weg over Buitenzorg. *Jan Huberts veenen geweest nu uytgegraven* op kaart 2 geeft de plaats aan waar nu de weide in het bos achter kasteel De Hooge Vuursche ligt (zie kaart 3).

Dit maakt dat de *galgenbergh* op bijna het hoogste punt in het Roosterbos (boven 12,5 m) ligt, in een uiterste hoek van de heerlijkheid bij de kruising van de *Vuijirse Dijck* (kaart 1) en het pad dat nu nog bekend staat als de Oude Utrechtseweg vanuit Baarn.

‘Die polder van der Vuijirse’

De aanduiding ‘polder’ is wat vreemd. Dit is het hoogst liggende gebied dat we mogen beschouwen als afkomstig van het kapittel van Sint Jan. De omvang is: *groot omrijnt 500 morgen en 62* (562 morgen). Daarbij is er nog een stuk langs de westkant (links) opgegeven: Dit is Labersse Veen, is groot 15 morgen, het Lapersveen. Er is slechts bij benadering met de oppervlakken te rekenen.⁸

Linksonder in het gebied staat een grote rode stip met de tekst: Dit is *Dije Wolleffs Drueffic*, kortom de Wolfsdreuvik. Die aanduiding vindt men op kaarten tegenwoordig bij de top van De Vuursche. Zulke verschuivingen komen vaker voor. De betekenis van ‘dreuvik’ zou zijn ‘droevige plaats’. In Hilversum komt de *Hoge Dreuvik* voor.

In de noordoosthoek (rechtsboven) staan twee rode vierkanten. Bij de linker staat: *Nog[?] Dat erve van Dije Vuijirse*. Bij de rechter: *Dit is dat erve van Dije hoge Vuijrsse*. Een exacte plaatsbepaling is op grond van het karakter van kaart 1 onmogelijk, maar qua verhoudingen lijkt

Kaart 2: ‘De Veurse Heerlijkheit’ Ao 1597 (coll. NA, 4.VTH-3018).

het eerste vierkant te slaan op een voorloper van de voormalige buitenplaats De Hooge Vuursche op de plaats van de boswachterij (kaart 3; Hilversumsestraatweg 16A), maar kaart 2 suggereert anders. Het andere vierkant lijkt op de plaats te hebben gestaan van de herberg ‘t Groenewoudt waar nu enkele villa’s ten noordwesten van de kruising van de Zeven Lindenlaan en de Hilversumsestraatweg staan. Langs de noordkant loopt een blauwgroene strook waarin staat: *Dit sijn dije negen roijen (...) Dije van Baren is gecoft*. Negen roeden (*roijen*) breedte is circa 34 meter. Deze strook lag langs de oude weg die in het begin van de 17e eeuw bekend stond als de *Baerner Wech*.⁹ Op kaart 1 sluit deze in het westen aan op de *Laberse wegh* (Lapersweg) en in het oosten op

de *Vuijirse Dijck* c.q. het oostelijke deel van de *Baerner Wech*. ‘Dijk’ en ‘weg’ zijn synoniemen in oud of gewestelijk taalgebruik.

‘Deye polder bij Warnaer’

Dit gebied is op kaart 1 ten zuiden van (onder) de horizontale streep te herkennen als het oorspronkelijke bisschopsgoed dat overeenkomt met Lage Vuursche. Als totale oppervlakte staat opgegeven *groot omrijnt 82 morgen & half* (82,5 morgen). Daarbij is er nog apart genoemd het driehoekige *Dat veen inden inham omrijnt 16 morgen*. Deze laagte is nog duidelijk aanwijsbaar ten westen van de 5 meter hoogtelijn. Of toen al de Koudelaan de zuidgrens was en of de *vuursche gruppel*

daarlangs liep, is me niet duidelijk. Qua grootte klopt de omvang van het gebied wel zowat, maar het is op beide kaarten in verhouding te groot weergegeven.

Naast de plaats van Warnaers Hofstede (drie cirkels) is in een rood vierkant aangegeven *Everts huijs*. Hier staat aannemelijk tegenwoordig café-restaurant De Lage Vuursche, dat ooit een herberg annex rechthuis was en van 1654 dateert.¹⁰ Het is aannemelijk dat het een voorganger heeft gehad dat destijds het enige gebouw van belang was na Warnaers Hofstede. Achter *Everts huijs* staan twee rode cirkels met een tekst die lijkt op *berighe*, waarover later meer.

De ‘100 morgen’

Dit gebied, tegenwoordig De Stulp genoemd naar een voormalige boerderij aan de westzijde, is op beide kaarten goed te

herkennen aan de markante trapeziumvorm. Het verloop van de grens tussen de voormalige gemeenten Baarn en De Vuursche (dikke gele lijn op kaart 3) komt overeen. Het is onduidelijk hoe dit gebied aan het bezit is toegevoegd.¹¹ Bij de twee schuine zijden staat op kaart 1: *Dit is dije sloot lopende nae dije Veenhuissen* (boven), respectievelijk *Dit is dije nonnengroep* (onder). De eerste ligt in het verlengde van de Vrouwensteeg (nu Hessenweg), die uitkomt bij de Veenhuizer Tol. De tweede komt overeen met de Stulpse Laan ten zuiden van de Zevenlindenweg. De zuidostrand van De Stulp beschouw ik als een eeuwenlang vast gegeven op de grens van Pijnenburg. Dit gebied is daardoor belangrijk bij de bepaling van de omvang en ligging van de heerlijkheid De Vuursche.

De rooiïng van de Stulpse Laan komt nagenoeg overeen met die van de *Oosternonnengroep*, in het verlengde van de oude gemeentegrens van Soest en Zeist. Zie ook het overeenkomende lijntje op kaart 2. Deze rooiïng en die van de Stulpse Laan kruisen op de *Soeststapel*, die als belangrijke grensmarkering fungeerde.¹² Allerbelangrijkst is dat hij nagenoeg op de *Limiet* van 1535 tussen Holland en het Sticht ligt (kaart 3, paars).

Op kaart 1 staat in dit vak: *vos-senberg*, met twee rode stippen boven en onder de koppelstreep. Afgaande op de plaats in het vak zijn de twee rode stippen te koppelen aan twee verhogingen (ca. 6 tot 7 m) nabij een knooppunt van holle verstoven zandpaden (4,6 m op pad) bij een berkenbosje op een plateau (x op kaart 3). De twee heuvels zijn op topografische kaarten en in het veld te herkennen (kaart 3 en afbeelding 1). Onder groot voorbehoud gaat het misschien om galgenbergen bij

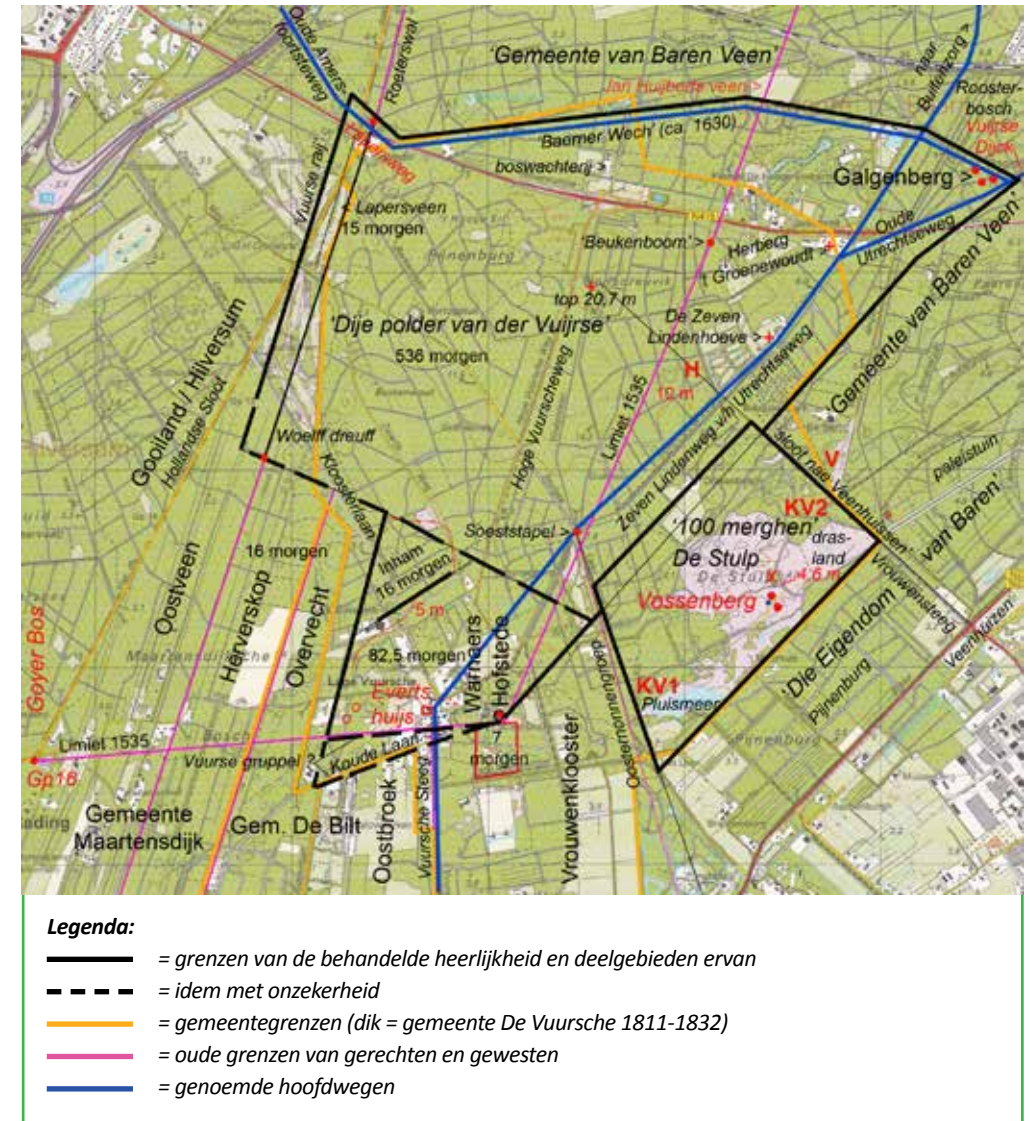
invalswegen, aangegeven in verband met de jurisdictie. Hierlangs lagen verbindingen van Naarden en Loosdrecht naar Amersfoort. Dan passen de genoemde *berghe* ten westen van Lage Vuursche ook in dit beeld. Daarlangs liep de weg naar Loosdrecht.

Het naamloze vierkant langs de sloot *nae Veenhuissen* wijst op een huiserf. Er wordt wel gesuggereerd dat bij het Pluismeer de middeleeuwse kloosterhoeve *Vosbergen* van het klooster Mariënborg in Soest heeft gestaan (KV1).¹³ Hoewel het een dubbelklooster was, was het vooral een vrouwenklooster. Dichter bij Soest via – let wel – de *Vrouwensteeg* komt mij de locatie KV2 logischer voor. Maarten van Rossum en zijn bendes hebben in 1543 nogal huisgehouden in de omgeving met grote schade ook aan het klooster; de nekslag voor de hoeve op deze schrale grond? In elk geval ga ik uit van de hoogte (bij x) waaraan ongetwijfeld de hoeve zijn naam heeft ontleend.

De Hofstede van Elten

Al sinds het midden van de 15e eeuw hebben de Hollanders in de Gooise grenskwesties zich het hoofd gebroken over de plaats van de verdwenen Hofstede van Elten. Deze plaats diende als een markeringspunt in hun claims voor het verloop van de grens. Er zijn van 1449 tot 1527 verschillende tegenstijdige omschrijvingen van de vermeende plaats gepresenteerd. Professor Enklaar schreef: *Wie wil, mag uit al deze gegevens de plaats der hofstede trachten te bepalen (...)*.¹⁴

Zelf heb ik me tot nu toe nooit gewaagd aan deze weerbarstige kwestie. ‘Als men er toen al niet uitkwam, wat zullen wij dan nu nog daarvan maken?’ redeneerde ik. Yankel Kobalowitz meent nu de hofstede aan de

Kaart 3: Grenzen en details van beide oude kaarten op topografische kaart 2004 (Kadaster, bewerking auteur). Letters en tekens worden vanuit de tekst verwezen.

westkant naast de camping De Zeven Linden te hebben gevonden binnen de contouren van een omwald terrein. Maar klopt dat wel?

Wat was die hofstede?

Het gouw Naerdincklant was in 968 door graaf Wichman van Hamaland (952-973) geschonken aan het door hem in zijn kasteel te Hoog-Elten gestichte adellijke 'jufferenstift' waarin zijn dochter Luitgaarde de eerste abdis was. Zo'n domein had een *curtis* (vroomhoeve, herenhofstede) van waaruit het werd bestuurd en dat fungeerde als een administratief centrum voor de inning van pacht en dergelijke door de boeren in het gebied.

De grenzen van Naerdincklant lagen ergens in de venen rond het huidige Gooi. In 1280 verwierf Floris V, graaf van Holland, het gebied in eeuwige erfpacht voor 25 pond per jaar. Hiermee versterkte hij zijn machtsbasis in oostelijke richting. Hij trad op als landsheer, evenals zijn opvolgers. De noodzaak voor een 'vroomhoeve' c.q. herenhofstede was al tanende, maar bestond zeker niet meer nadat het Muiderslot in 1285 werd gebouwd.¹⁵

Aan de oostzijde van het sindsdien Gooiland genoemde gebied ontstonden problemen over de grenzen in het veen. Utrechters ontgonden Eemland en het hoogwaardige hoogveen bij De Vuursche lokte aanspraken daarop uit. Omstreeks 1330 had de graaf al een grens getrokken overeenkomend met de Wakkerendijk (inclusief Meentweg) in Eemnes. Onenigheid tussen graaf Willem V en bisschop Jan van Arkel resulteerde in 1356 tot een 'zoen' waarbij nagenoeg en uitsluitend de westgrens van huidig Eemnes werd bepaald.¹⁶ Ten zuiden daarvan was het onduidelijk en daarover bestond langdurig onenigheid. In de processen

Vossenbergh als galgenveld? Links het berkenbosje op een hoogte (x), in het midden en rechts twee hoogten volgens de rode stippen op kaart 3 (foto auteur).

vooraangaande aan de definitieve vaststelling van de grens in oktober 1535 door de Geheime Raad van Karel V verwezen de Hollanders steeds naar de plaats waar de Hofstede van Elten had gestaan. Bejaarde Gooise inwoners werden daarover bevroegd.

Getuigenissen

In het oudste proces-verbaal van 1449 verklaarden negen bejaarde Gooiers (50 tot 82 jaar oud): *dat Goylant streckt in alre manieren, (...) van Vuersboom tot op Soeststapel, van Zoeststapel tot upten hoffstede, die tussen den tween harden leecht omtrent halfwegen tussen Goyersbosch ende den Vosbergen int Sticht ende toebehoeren plach der abdisse van Elten, (...).*¹⁷ De *Vuursboom* is aannemelijk de Beukenboom in het vonnis van 1535, die met de nauwkeurige kaart van Sinck uit 1619 vrij exact te plaatsen is. De *Soeststapel* ligt op de kruising van de Stulpse Laan en de Zeven Lindenlaan. Zie voor beide kaart 3.

Het Gooierbos strekte zich destijds uit over de hoogte die nu bekend staat als de Bosberg en

richting de Hoorneboeg, zoals is te zien op de zogenaamde *Ronde Kaart* uit ca. 1520 en de kaarten van ca. 1539 (Domiss. en Van Schaick) en 1619 (Sinck).¹⁸ De uiterste zuidoostpunt van dat bos werd in 1619 aangegeven als *Die zuyder Boom van 't Goyse Bos*, bij de huidige grenspaal 16.

Met deze gegevens kunnen we een poging doen de Hofstede van Elten te lokaliseren. Wanneer we op kaart 3 een rechte lijn trekken tussen de *Vossenbergh* (x) en grenspaal 16 (Gp 16), dan ligt halverwege *Everts huys* dat ik geplaatst heb op de locatie van het rechthuis. Dat stemt overeen met 'tussen tween harden', dus in de laagte van Lage Vuursche. De verleiding is groot om nu in eureka-groep uit te barsten, maar 'halfwegen' hoeft niet precies op de helft te liggen. Tussen 40% en 60% wordt ook zeker nog wel ervaren als halverwege en dan zou zelfs in theorie de plaats van *Warnaers Hofstede* in aanmerking komen. Laten we verder kijken.

Andere getuigenissen

In 1472 meldden de raadsmanen van Holland ineens: *dat die rade [grens] en gesceyt [scheiding] soude gaen van Lewenpael voors. [eerder genoemd] door die Vierse [Vuursche] ende an Warnaers hofstede ende voort rechtuut an der vrouwen hofstede van Elten ende westwert op dwers doer die venen doer Hoddemeer ende doer Coddemeer, voer aan die weer toe in Brokeleveen (...).*

Hieruit blijkt dat *Warnaers Hofstede* en die van *Elten* twee verschillende waren. Volgens deze claim zou de Hofstede van *Elten* in het verlengde liggen van de lijn vanaf de *Wakkerendijk*, dus zuidzuidwestwaarts, langs een laan naar *Zeist*. De Hollanders konden echter de hof-

stede niet vinden tijdens de inspectie te veld tezamen met *Utrechters*.¹⁹

In 1502 werd nog maar door twee van acht bejaarden een grenslijn aangegeven en wel met bijna dezelfde plaatsbepaling als in 1472. De (zuidwaartse) richting vanaf *Warnaers Hofstede* bleef nu achterwege, maar tussen de Hofstede van *Elten* en *Hoddemeer* werd de *Blauwen Sarck* (een steen) genoemd.²⁰ De verdwenen(!) hofstede staat overeenkomstig deze beweringen op de zeer onnauwkeurige *Ronde Kaart*, die het Hollandse beeld vertegenwoordigt.²¹

De bekende secretaris van Naarden, *Pieter Aelmannszn*, ging in 1527 op bezoek bij een oude monnik genaamd *Gijsbert Lapp* in het klooster van *Selwerd* (Groningen). Hij had eerder in het klooster *Oostbroek* gewoond. Hij ontkrachtte weliswaar het gerucht dat *De Steenen Camer* (later *Meijenhagen*, *Bilthoven*) de Hofstede van *Elten* was, maar beweerde – *ik gevoel* – dat die ten zuiden van *Warnaers Hofstede* had gestaan op een plaats ergens tussen deze en *De Steenen Camer* op grond die eerder had gehoord bij het gerecht *Overvecht*. Dat ging zelfs *Aelmannsz* te ver, ook omdat er geen bewijzen waren.²²

De conclusie was uiteindelijk dat men de plaats waar de Hofstede van *Elten* had gestaan niet meer kon vinden. De Geheime Raad van *Karel V* hakte in 1535 de knoop door en bepaalde de limiet tussen *Holland* en het *Sticht* vanaf de *Wakkerendijk* over *De Vuursche* en het hoekpunt *Warnaers Hofstede*. Er werd ook een scheiding binnen *Holland* gedefinieerd langs de *Hollandse Sloot* en de *Roeterswal* (latere namen) waar overheen de *Gooiers* geen (marke)rechten aan de oostzijde hadden. Dit compromis heeft formeel – want

niet herroepen – geduurd tot 1719, toen de huidige provinciegrens werd vastgesteld. Noch Jan van Culemborg, noch de Gooiers waren er blij mee. We zien de *Limiet* van 1535 overigens keurig op diverse 17e-eeuwse kaarten van zowel Utrecht als Holland aangegeven.

Groeneveld versus Kobalowitz

In zijn webartikel suggereert Kobalowitz dat het Gooierbos tot op De Vuursche heeft gestaan, zeker tot voorbij de *Wolfsdrevik*. Hij meent daarvoor steun te vinden bij Sebus, maar die heeft dat zelfs niet gesuggereerd. Sebus conformeert zich aan de gangbare opvatting met: *Tot omstreeks 1600 bevond zich tussen Hilversum en Maartensdijk het zg. Gooierbosch, met een oppervlakte van 300 morgen, en bestaande uit eiken en beuken, waarop de nog bestaande Eikboscherweg uitliep.*²³ De Vuursche was als een *saltus*, een bosrijke heuvel met beuken-eikenbos, op zich al eeuwenlang bekend onder de oudere namen *Furs* of *Vurs* (*Wrs* in 1216).²⁴ Het is dus niet aannemelijk dat de naam Gooierbos, die overigens van nieuwere datum is, ook op De Vuursche sloeg.

Voorts suggereert Kobalowitz dat de Vossenbergs (en) in het verlengde van de Hessenweg liggen (V op kaart 3). Uitgaande van zijn vermeende locatie van de hofstede (H), zou de rand van het Gooierbos volgens zijn redenering op de noordhelling van De Vuursche hebben gelegen. Dat kan dus niet kloppen.

Bovendien zou de hofstede in een laagte hebben gestaan tussen twee ‘harden’ (hoogten), terwijl de gesuggereerde locatie (H) op zo’n harde ligt op circa. 10 m hoogte. Daarbij komt dat de vermeende locatie aan de

verkeerde kant van de Soeststapel (1449) en van Warners Hofstede (1470) ligt.

Conclusie

Uit voorgaande is mijns inziens overtuigend bewezen dat de Hofstede van Elten niet gelegen heeft op de plek zoals Kobalowitz die aanwijst op grond van dezelfde bronnen (kaart 1 en getuigenis 1449). Dat neemt niet weg dat de wal- en structuur op zich interessant is voor nader onderzoek. We zagen overigens dat er nog meer hoeven of hofsteden zoek zijn.

Op grond van mijn geo-referentie van de 16e-eeuwse kaarten van De Vuursche, uitgevoerd in 2014, is de locatie van de genoemde Vossenbergs aanwijsbaar in De Stulp. Met de getuigenis uit 1449 over de locatie van de Hofstede van Elten, die ik als oudste het meest authentiek beschouw, lijkt de plaats van het voormalige rechthuis in Lage Vuursche de meest plausibele daarvoor te zijn.

Echter, op grond van de onzekerheden rond de getuigenissen – de hofstede was allang verdwenen, van horen-zeggen en bovendien was er een Hollands belang – stel ik me terughoudend op. Men wist het toen al niet zeker. Laten we geen nieuwe mythes creëren.

Literatuur

- F. Booy en G. Brouwer (red.): *Duizend jaar Baarn – Geschiedenis van een Eemlands Dorp*, Baarn 2014.
- P.H. Damsté: ‘Drakensteyn – een erfpachtgoed van Vrouwenklooster aan De Bilt’, in: *Maandblad Oud-Utrecht*, 1967 no. 10, p. 79-83. NB: met opmerkingen A.J. Maris en M. Raven in no. 11, p. 90-92.
- R. van Dorresteyn: ‘De geschiedenis van Hees (II)’, in: *Van Zoys tot Soest*, 1991 no. 2, p. 8-16.

D.Th. Enklaar: ‘De oudste kaarten van Gooiland en zijn grensgebieden’, in: *Nederlandsch Archievenblad*, 1931/32, p. 185-205,

D.Th. Enklaar: *Middeleeuwse rechtsbronnen van Stad en Lande van Gooiland*, Utrecht 1932.

D.Th. Enklaar: ‘Zestiende-eeuwse wandelingen door Nederland, (...)’, in: *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap*, 1933, p. 125-172 (ook: dbnl.org/tekst/).

J. Groeneveld: ‘Grensrelicten en oude wegen op De Vuursche – De kaart van Lucas Jz. Sinck uit 1619’, in: *Tussen Vecht en Eem*, 2005 no. 1, p. 26-38.

J. Groeneveld: ‘De kaart van 1597 van de heerlijkheid De Vuursche – Geo-referentie van grenzen en objecten’, in: *Tussen Vecht en Eem*, 2014 no. 2&3, p. 128-133.

Y. Kobalowitz: ‘Het Hof van Elten en enkele andere veldarcheologische ontdekkingen’, op archeologie.nl/afdeling/naerdincklant (ongedateerd, gezien 1-7-2021).

A. Kos: *Van Meenten tot Marken – (...)*, Hilversum 2010.

E.N. Palmboom: *Het kapittel van Sint Jan te Utrecht – (...)*, Hilversum 1995.

M. Raven: ‘Fornhese, Hees en de Nonnengroepen’, in: *Maandblad Oud-Utrecht*, 1957 no. 1, p. 9-11.

J.H. Sebus: *De Erfgooiers en hun Gemeenschappelijk Bezit (tot 1568)*, Amsterdam 1933.

H. Stevens: *De Lage Vuursche*, Baarn 1982.

Noten

1. E. Lorier: ‘Hoe Yankel de Hof van Elten terugvond in het Vuursche Bos’, in *De Gooi- en Eemlander* d.d. 29-06-2021, regiokatern, p. 6 en 7.
2. Groeneveld (2014).
3. Palmboom, p. 251; Stevens, p. 23.
4. Palmboom, p. 300-301.

5. Het Utrechts Archief, toegang 222, Kapittel van St. Jan, inventaris 738.
6. O.a. kasteleninutrecht.eu/Drakenstein.htm (gezien d.d. 12-07-2021).
7. Groeneveld (2005).
8. 1 morgen = 600 vierkante roeden = 0,848 ha; 1 roede = 3,76 m in Utrecht en Holland in de 16e eeuw.
In mijn geo-referentie van 2004 blijkt 0,92 ha voor een Biltse morgen beter te kloppen.
9. Booy c.s., p. 215 en 50 voor resp. beide erven en Baerner Wech.
10. Stevens, p. 67.
11. Palmboom, p. 288-289: in 1239 gaf elect-bisschop Otto het kapittel van Sint Jan toestemming vanaf hier een afwatering te graven naar de Eem (via Oude Gracht?).
12. Raven (1957), resp. Dorresteyn (1991), p. 11.
13. Booy c.s., p. 50-51, resp. 211; Rijksdienst Cultureel Erfgoed: dossier monument nr. 45131 (KV1 op kaart 3, maar de bron van het vermoeden van de kloosterhoeve op deze plaats is vooralsnog onbekend).
14. Enklaar (1931/32), p. 192.
15. Kos; p. 80-83 voor een samenvatting over de hofstede.
16. Enklaar (1932), p. 11-23.
17. Enklaar (1932), p. 35-36.
18. Nationaal Archief, resp. de kaarten 4.VTH-2580, -2579 en -2582. Zie ook Booy c.s. p. 48-49.
19. Enklaar (1931/32), p. 189; id. (1932), p. 57-58.
20. Enklaar (1932), p. 100-105: Louwer Heynriczn. (ca. 61 j., burgemeester van Huizen), Gijsbert Jansz (70 j., Loosdrecht).
21. Een kopiekaart door A. Perk geeft dit leesbaar aan.
22. Enklaar (1933), p. 163-167.
23. Sebus, p. 172.
24. Palmboom, p. 248.

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders-de Jong, apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 36, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

apotheek.julius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

Eemnesserweg 12 3741 GA Baarn
telefoon 035 5413321
www.debaarnsenotarissen.nl
email : info@debaarnsenotarissen.nl

AL 35 JAAR STERK IN:

- TAPIJT
- LAMINAAT
- GORDIJNEN
- VITRAGE
- RAAMDECORATIE
- MEUBELSTOFFERING
- BEDDEN
- BOXSPRINGS
- DEKBEDDEN EN KUSSENS
- BEDTEXTIEL

VAKKUNDIG,
ERVARING, SERVICE EN
EEN DESKUNDIG
ADVIES

DE WOON- EN SLAAPSPECIALIST VAN BAARN E.O.

jan buis

NIEUWSTRAAT 24-27, 3743 BK BAARN
WONEN: TEL. 035-5412600
SLAPEN: TEL. 035-5413076

PLEZIERIG LEVEN, ZORGELOOS WONEN

Welkom bij Huize Brandsen. Een sfeervol woonzorghuis en zorghotel midden in het gezellige en groene Baarn. Hier geniet u van professionele levensloopbestendige zorg, ruime appartementen en een levendige sfeer. Een zorgindicatie is niet noodzakelijk, geheel zelfstandig wonen is eveneens mogelijk.

Zo wordt verzorgd wonen zorgeloos leven.

DANKZIJ ONS ZORGHOTEL
KUNT U EVEN 'PROEFWONEN'

HUIZE • BRANDSEN
verzorgd wonen

Koningsweg 2, 3743 EV Baarn 035 541 3055 info@huizebrandsen.nl www.huizebrandsen.nl

GEBOREN, GETOGEN: ERIC VAN DER ENT

Opgroeien in Baarn, het is zo slecht nog niet. In deze serie gaan we terug in de tijd, terug naar het ouderlijk huis en naar de buurt waar dat ouderlijk huis stond. Want de ene buurt was de andere niet. Deze keer de jonge jaren van Eric van der Ent, mister Groenegraf, die opgroeide in het buurtje Santvoort, tussen de Berkenweg en de Zandvoortweg, achter de Albert Heijn. ⁽¹⁾

door Henriëtte Beuk

Vader Dirk van der Ent en moeder Thea de Ruiter trokken na hun huwelijk in bij haar grootouders Teunis en Gerharda Koenen-van Diermen en bewoonden de zolder van het huis aan de Elisabethstraat. *Het was armoe troef in die tijd, de jaren 1960. Vader werkte bij de plantsoendienst, eerst in Baarn, later in Soest, en heeft ook nog een poosje gewerkt als brillenglazenlijper, als tuinman bij kwekerij Kuijer en als doodgraver op de Oude Begraafplaats.*

Dat huis staat bij de laatste paar huisjes die nog zijn overgebleven van het oude buurtje ten westen van de Eikenweg, dat in 1970 tegen de vlakke ging en pas in 1975 werd bebouwd met nieuwe woningen binnen het gewijzigde stratenplan met de Goudenregen-, Iepen- en Essenlaan. *Opoe Gradje overleefde haar man en werd 102 jaar. Ze heeft er dus nog heel lang gewoond. Het huis is wel voorzien van een nieuwe gevel, maar toch, verder grotendeels in originele staat, vertelt achterkleinzoon Eric Wijnand. De man die op 15 augustus 1965 het levenslicht zag, is officieel geen Barinees. Moeder moest met blauwe zwaailichten naar het Elisabeth Ziekenhuis in Utrecht, want ik lag in een stuitligging. Wel jammer dat ik daar geboren ben, maar verder heb ik mijn hele leven in Baarn gewoond en ik kwam ook nog*

Zus Everharda Martina (Marty) en Sylvester Wessel (Kuuk) van der Ent.

te wonen in de Elisabethstraat, dat is wel weer een leuk toeval. Anderhalf jaar na Eric volgde zus Marty en in 1972 werd broer Sylvester geboren. Hij had een enorme bos haar als baby en dat stond als een hanenkam rechtovereind. Moeder gaf hem de koosnaam Kuuk (van kukeleku) en bijna niemand weet nog dat hij eigenlijk Sylvester heet.

De kinderen Van der Ent konden uren spelen op het grotendeels braakliggende terrein tussen de Berkenweg en de Zandvoortweg: hut-

ten bouwen, kuilen graven, ze zaten niemand in de weg.

Naar school

Met de kinderen uit de buurt werd verder dagelijks naar school gelopen. De Van der Entjes liepen door naar de Spoorstraat voor de Koningin Wilhelminaschool, waar meester Verhoek het schoolhoofd was en juffrouw Pop heel streng kon zijn, altijd het haar in een knot gebonden, maar Eric leerde van haar in de derde klas heel netjes te schrijven: *daar is nu helaas niets meer van over.*

Kleine Erik met zijn moeder.

Het gezin Van der Ent omstreeks 1974-1975.

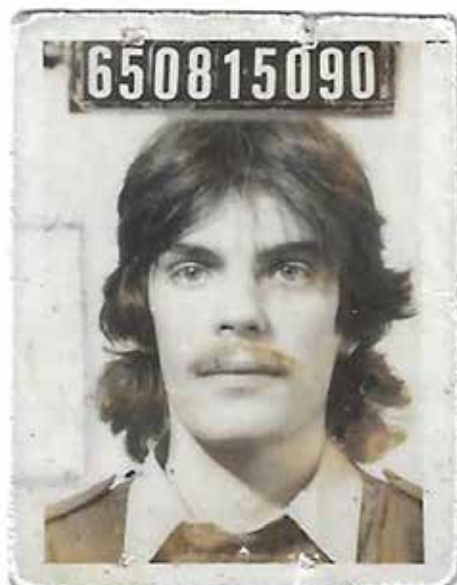
In 1975 verhuisde het gezin naar de Goudenregenlaan, waar de ouders van Eric nog steeds wonen.

De periode op de Astroschool was niet altijd gelukkig geweest. *Ik werd soms gepest, nooit geweten waarom, misschien vanwege mijn geringe lengte.* Na de lagere school kon Eric een nieuwe start maken op de Jan Ligthart leao in Amersfoort. Daar raakte hij beter opgewassen tegen de situatie: andere omgeving, andere leerlingen, mentaal sterker geworden. *Elke dag met de fiets op en neer, in de winter soms met de trein, maar het liefst op de fiets.* Het is een van zijn favoriete hobby's gebleven. Vervolgens ging Eric naar de Godelinde meao in Naarden, dat wel met de trein, en op een gegeven moment met de auto. Daarna moest

hij in dienst, hij was al 21 jaar en kon geen uitstel van dienstplicht meer krijgen om de heao te gaan doen, wat zijn wens was. *Na de medische keuring vroegen ze of ik chauffeur wilde worden van de Leopard I of de Leopard II. Ik had geen flauw idee wat dat was, en koos voor I. Zo ben ik tankchauffeur geworden, waarschijnlijk omdat de werkruimte in zo'n tank nogal krap is en ik ben niet een van de langsten. Maar goed dat ik voor Leopard I had gekozen, want de opleiding voor de andere tank was in Duitsland. Eerst 2 maanden rijopleiding in Amersfoort gedaan, daarna 2 maanden technische opleiding in Ede en vervolgens 14 maanden paraat zijn in 't Harde. Als zandhaas duurde de paraatheid maar 12 maanden.*

Achter het stuur was zelfs geen ruimte voor een uzi, waar de andere soldaten wel mee liepen, dus kreeg Eric schietlessen voor een pistool. *Dat ding had een rechtstreeks bereik van 30 meter. Als je op iets richtte dat verder weg was, moest je met een boogje schieten, hilarisch. En de chauffeursstoel kon hydraulisch omhoog, zodat je niet door de periscope hoefde te turen, maar als de koepel moest draaien, diende je wel de stoel snel weer naar beneden te krijgen anders werd je onthoofd.* De tank kon ook nog onder water, om bijvoorbeeld door een rivier te gaan. Pompen hielden dan de cabine redelijk droog, maar het voelde nogal claustrofobisch aan. Voor oefeningen in Nederland en Duitsland gingen de tanks in colonne, elk 54 ton zwaar en maximaal 100 km per uur. *In Duitsland, bij de basis in Seedorf, moesten we altijd door een dorp rijden langs een banketbakkerij. Een minuut voor de passage stonden de taarten nog netjes opgesteld in de vitrines, maar na*

Eric met lang haar.

minutenlang getril door het voorbijkomende gewicht, was er niets meer van over. Het leger stuurde dan een mannetje om de schade op te nemen en te vergoeden.

De hele dienstperiode bleef Eric trouw aan zijn lange haar, al drong de legerleiding regelmatig aan op een fatsoenlijke knipbeurt. *We mochten het lang dragen, dat was ons recht. Pas bij het afzwaaien dook ik op met een gemillimeterde coupe!.*

Hoe het verder ging

De heao kwam er niet meer van. Op zijn zesde was hij al verliefd geraakt op Anja Jansen, ze zaten samen bij de Baarnsche mondharmonicavereniging Excelsior, *ik viel op haar sexy getuite lipjes.* In 1989 kon Eric het huis in de Groen van Prinstererlaan overnemen van een oom die in scheiding lag en daar

woont hij nog steeds, vlak bij het buurtje van zijn jeugd. Op dat moment had hij amper twee maanden verkering met Anja, de vonk was overgesprongen bij het voorbereiden van het huwelijk van zijn zus Marty met haar broer. *Mijn familie zat bij Excelsior, haar familie ook. We speelden populaire moderne muziek, en deden ongeveer dertig optredens per jaar bij bejaardentehuizen in de nabije omgeving en op concoursen in Nederland en Duitsland.* Ze trouwden in 1994 en kregen twee zonen, Marlon en Luke. Zijn eerste baan vond hij bij Laporte Absorbents, een producent van absorptiekorrels voor

kattenbakken en olieabsorberende middelen voor werkplaatsen. *Hetzelfde product, maar onder een ander label en in een andere verpakking.* Het kantoor stond op de Steijnlaan in Hilversum en zijn klanten in heel Europa waren groothandels in dierenbenodigdheden en brandstoffen, de fabrieken stonden in Engeland, Duitsland en Italië. *Op het moment dat ik salarisverhoging wilde vragen, ging het bedrijf verhuizen naar Zwitserland. Ik mocht mee, maar dat avontuur trok me niet zo.* Hij maakte de overstap naar CVK Kalkzandsteen, ook gevestigd in Hilversum met acht fabrieken in Nederland. Zijn taak was het opzetten van

Tijdens het 50-jarig jubileum in zalencentrum Het Brandpunt: de Baarnsche Mondharmonicavereniging Excelsior (gestart in 1928, opgeheven in 1995 omdat er nog maar zes leden actief waren).

Eric voor het huis van zijn grootouders – Elisabethstraat 53, nu Populierenlaan 1 - waar hij de eerste 10 jaar van zijn leven heeft gewoond.

de export naar Duitsland. Kalkzandsteen wordt op maat gemaakt en wordt ook wel kunststeen of stoomsteen genoemd: zand en kalk worden gemengd en 'geblust met water' en daarna verhard in een stoomketel *Het is vooral geschikt voor binnenmuren, aan de buitenkant is een impregneerlaag nodig en dat vraagt weer regelmatig onderhoud, dat zie je maar weinig.*

Toen Eric daar 12 jaar werkte moest het bedrijf reorganiseren van de Nederlandse Mededinging Autoriteit, de omzet van de acht fabrieken was te groot geworden en er bestond geen nationale concurrentie meer. De fabrieken werden verdeeld over twee nieuwe

bedrijven: Calduran met 2 fabrieken en Silka met 4 fabrieken. Het verkoopkantoor werd verplaatst naar Echt in Zuid-Limburg en Eric vond een nieuwe betrekking in Amersfoort bij Dunham-Bush dat airconditioning installaties maakte voor grote bedrijven als hotels, fabrieken en winkelcentra. *Een mooie ervaring was een installatie voor een kuuroord in voormalig Tsjechoslowakije. Dat lag op een berg en de machine moest met twee helikopters op het dak van het bijbehorende hotel gezet worden. Magnifiek gezicht was dat, bij -30°C.*

Na vier jaar belde zijn vorige werkgever op, of hij niet terug wilde komen bij Calduran om de

invasie van Duitse fabrieken op de Nederlandse markt tegen te houden. In de tussentijd was de export naar het buurland afgenomen, de bouw in Nederland had ook genoeg behoefte gehad aan kalkzandsteen om het bedrijf goed draaiende te houden. Vanaf eind 2004 verzorgt Eric hier weer de buitendienst in Duitsland. *Voorname-lijk in de grensstreek, dus ik slaap over het algemeen lekker in mijn eigen bed.* Door corona is het aantal zakelijke autoritten flink ingekrompen, dit jaar is hij maar vier keer in Duitsland geweest. *Gelukkig verkoopt het product zichzelf, en zo heb ik na*

mijn werktijden weer meer energie voor mijn hobby's. Samen met zijn vrouw Anja gaat hij er regelmatig op uit voor een weekendje fietsen, lekker uit eten, op vakantie gaan en het bezoeken van concerten.

In 2001 is Eric begonnen met genealogisch onderzoek naar zijn eigen familie en het indexeren van de begraafplaatsen in Baarn en omgeving. Met de gegevens die hij hierbij verzamelde kon hij regelmatig mensen uit Baarn en omgeving helpen met het maken van hun familiestamboom. Na een aantal jaren waren de bestanden zo groot geworden dat

Eric met zijn gezin.

Eric deze graag 'digitaal' beschikbaar wilde stellen voor belangstellenden. Dit leidde tot het bouwen van zijn eigen website groenegr.nl. Deze was in 2005 klaar, zelfs zoon Marlon hielp mee om de benodigde databases met gegevens in te vullen.

In 2012 is besloten om de activiteiten van Groenegr.nl onder te brengen in een stichting met Eric als voorzitter en eindredacteur. Eind juli jl. stond de teller van zoekopdrachten op de site op bijna 31.000.000! Dat geeft wel aan dat er enorme belangstelling is voor het werk van Eric en zijn team van vrijwilligers. Op 26 april 2018 werd Eric benoemd tot Lid in de Orde van Oranje-Nassau voor al zijn werkzaamheden voor de Stichting Groenegr.nl, de historische kringen van Baarn en Laren NH, RTV Baarn en de Baarnsche Courant, en voor zijn inzet op

het gebied van lokale genealogie. Alles voor het behoud van de historie van Baarn en haar culturele erfgoed.

Beeld

Afkomstig uit collectie van Eric van der Ent/Groenegr.nl.

Noot

1. Santvoort, het buurtje tussen de Verlengde Dalweg (nu Berkenweg) en de Zandvoortweg. Vijf parallelle straten: Dallaan (nu Beukenlaan), Zandvoortlaan (Eikenweg), Johannalaan (het grootste deel van de Essenlaan), Dijkweg en Elisabethstraat (bijgenaamd Hanesteeg). De laatste twee zijn nu vervangen door dwarsstraatjes: Goudenregenlaan, Elzenlaan en Populierenlaan. (Groenegr.nl).

AANWINSTEN TWEDE KWARTAAL 2021

Het afgelopen kwartaal is de collectie van de Oudheidkamer uitgebreid met 99 stukken, waaronder 65 promotieartikelen van Baarnsche bedrijven en organisaties. Verder werden er onder meer 12 geluidsdragers, 7 boeken en 2 kunstwerken gedoneerd. Wij zijn de gulle gevers zeer dankbaar. Mocht u iets in huis hebben dat een relatie heeft met de geschiedenis van Baarn en wilt u het een goed thuis bieden, neemt u dan contact op met de Oudheidkamer.

In willekeurige volgorde: DVD '125 jaar Koninginnedag'; boek B.V.V. Baarn, 20 maart 1908-1983, 75 jaar; 'Hoogtij', vijf toespraken door dr. J.A. vor der Hake; pastel 'Verdroogd Boeket' door Jaap de Ruig, herfst '84; koperen plaat 'Het Huis Zoestdyck' in houten lijst; medaille van de Baarnse brandweer t.g.v. de renovatie van kantine en instructieruimte in 2002; schrijfblokje Studio Bosgra, Sparrenlaan 6B, Baarn; beige stoffen tas 'Slagerij Bokma, Beste Orginele Kwaliteit Meesterlijke Artikelen!'; vaantje Baarnse Tafeltennisvereniging 'Elan' 40-jarig jubileum in 2013; vaantje van de Baarnse Fiets Vierdaagse, zonder jaar; schildje van de DKDB: Korps landelijke politiediensten, Koninklijke en Diplomatieke Beveiliging; theelepeltje met het wapen van Baarn (paard en slaaf) in blauw emaille; theelepeltje met afbeelding vier prinsesjes en opdruk '18 februari 1947, Marijke, een nieuwe loot op d'oude stam'; kwartetspel met afbeelding van Zwarte Piet op het doosje, werd verkocht bij Warenhuis 1001, Baarn.

COLOFON

Baerne is een kwartaaluitgave van de Historische Kring Baerne. Oplage: 850 ex. Vormgeving en druk: De Bunschoter, Bunschoten.

Redactie

Henriëtte Beuk
Marjo Stam
Mariette van Oosterwijk Bruyn
E redactie@historischekringbaerne.nl

Postadres

Historische Kring Baerne
Postbus 326, 3740 AH BAARN
T (035) 54 303 77
E info@historischekringbaerne.nl
I historischekringbaerne.nl

Bezoekadres

Oudheidkamer HKB
Hoofdstraat 1a, 3741 AC BAARN
Ingang via de bibliotheek, in het souterrain. Er is een lift aanwezig.

Openingstijden

Wo 14-16 u en za 11-13 u of op afspraak. Bel voor nadere informatie naar (035) 54 303 77 tijdens openingstijden of mail naar oudheidkamer@historischekringbaerne.nl.

Erelid

Mw. P.H. Kuijt-Smit

Contributie

Per jaar en per adres € 19. NL18 INGB 0004.192.133 t.n.v. de Historische Kring Baerne te Baarn. Extra bijdragen zijn van harte welkom. Als lid ontvangt u gratis het kwartaalblad *Baerne* en heeft u gratis toegang tot onze lezingen. De HKB is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Giften aan een ANBI kunt u van de inkomsten- of vennootschapsbelasting aftrekken. Een erkende ANBI hoeft geen successie- of schenkingsrechten te betalen over legaten en schenkingen. Uw schenking komt dus volledig ten goede aan de HKB.

Verzendkosten Baerne

Buiten Baarn, binnen NL: € 15 per jaar. Gelieve contributie plus verzendkosten in één bedrag over te maken.

Verkoopadressen Baerne (in Baarn)

Oudheidkamer HKB, Hoofdstraat 1a; Bruna, Laanstraat 32. Los exemplaar € 4,00.

Ledenadministratie

Dhr. H.J. Kroon
T (035) 54 130 01
E ledenadministratie@historischekringbaerne.nl

Dagelijks bestuur

Dhr. J. Baerends (voorzitter)
T (035) 54 228 54

Mw. M. Olthof (secretaris)
T (035) 54 306 65

Dhr. J.M.M. Boers (penningmeester)
T (035) 63 125 45

Algemeen bestuur

Mw. E.M.M.A. Kuizinga-Claassens
werkgroep Oudheidkamer
T (035) 54 203 72

Dhr. T.J. Hofstra
werkgroep Oude Begraafplaats
T (035) 53 115 15

Dhr. J.W.A.A. van der Laan
werkgroep Archeologie
T (035) 54 116 56

Mw. H.T.M. Beuk
redactie *Baerne*
M 06 27 357 807

VACATURE

werkgroep Communicatie

Mw. Th. Kruidenier-Brands
T (035) 54 178 60

Inruilactie

Korting €1.-
bij inleveren
lege
cartridge*

Alles om te printen vind je bij Bruna

Bruna heeft een ruim assortiment huiskamer en merk cartridges.

*Lever uw oude cartridge in en krijg €1.- korting op een nieuwe.

Bruna
Laanstraat 32
3743 BG Baarn
www.bruna.nl

blij met **bruna**

AGENDA

Alle data onder voorbehoud.

- 4-sep Open Deurenroute Cultureel Festival, open huis Oudheidkamer van 12.00-16.00 u, Hoofdstraat 1a te Baarn.
- 11/ 12-sep Open Monumentendag, thema: Mijn monument is jouw monument.
- 28-okt Avond van de Baarnse Geschiedenis in theater De Speeldoos, Rembrandtlaan 35 te Baarn, aanvang 20.15 u.
- 9-nov Algemene Ledenvergadering in de Herberg van Paulus, Stationsstraat 16 te Baarn, aanvang 20.00 u, zaal open 19.30 u.

Voor lezingen zie www.historischekringbaerne.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie heeft er naar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de redactie wenden.

RUG CENTRUM
BAARN
specialisten in beweging

**FYSIOTHERAPIE
CHIROPRACTIE
OEFENTHERAPIE
MANUELE THERAPIE
PODOTHERAPIE
REVALIDATIE
ECHOGRAFIE
SHOCKWAVE**

U bent van harte welkom
in ons moderne centrum,
met een vriendelijk en
professioneel team.

**Plus-
praktijk**

Plataanlaan 5 3741 WE Baarn tel: 5411346 www.rugcentrumbaarn.nl

Dit lid van de Historische
Kring Baerne is op deze
manier uitgenodigd voor
een persoonlijke rondlei-
ding (op afspraak)
bij Rugcentrum Baarn,
inclusief koffie.